

VU Research Portal

Die Evangelikale Bewegung in Österreich

Hinkelmann, F.

2014

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Hinkelmann, F. (2014). *Die Evangelikale Bewegung in Österreich: Grundzüge ihrer historischen und theologischen Entwicklungen von 1945 bis 1998*. [, Vrije Universiteit Amsterdam].

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

11.2 Samenvatting in het Nederlands

Het proefschrift met de titel *Geschiedenis van het Evangelicalisme – basisbegrippen van de historische en theologische ontwikkeling van 1945 tot 1998* behandelt een onderwerp dat in het wetenschappelijk onderzoek tot nu toe bijna geen aandacht heeft gekregen.

Op basis van een gedetailleerde bespreking van de term *evangelisch* in internationale, historische context, wordt een eigen definitie van de term *evangelisch* in historisch en theologisch perspectief gepresenteerd.

Vervolgens wordt aandacht besteedt aan de voorlopers van het *Evangelicalisme* in Oostenrijk, te weten het *Piëtisme* en de *vrije kerken* (vooral Baptisten en Methodisten) die sinds de 18e eeuw aanwezig zijn. In de tussenoorlogse jaren (1918–1938) is er een sterke opkomst van deze kringen, maar de nazi-dictatuur leidt tot een tijdelijke stilstand in de groei van deze bewegingen.

De religieuze ontwikkelingen worden weergegeven in de bredere context van de sociaal-politieke omstandigheden. Daarom begint elk hoofdstuk met een presentatie van de sociaal-politieke ontwikkelingen op het gebied van politiek, economie, cultuur en samenleving, alsmede in de kerkelijke-religieuze omgeving van de tijd. Pas op de tweede plaats wordt ingegaan op de historische ontwikkeling van het *evangelicalisme*.

Vanaf het jaar 1945 kan men spreken van een *evangelische beweging* in Oostenrijk. Deze tijdsaanduiding moet gezien worden in de context van de opkomst van de *Nieuwe Evangelischen* in de Verenigde Staten tijdens de jaren 1940, die zorgde voor de verdere ontwikkeling van het *evangelicalisme* in Europa – in het bijzonder vanwege de vele grote evangelisatiesamenkomsten van Billy Graham in de volgende decennia en de groeiende aanwezigheid van Amerikaanse zendingsorganisaties in Europa. Dit gold ook voor Oostenrijk, waar kort na het einde van de oorlog de eerste evangelische zendingen uit Noord-Amerika kwamen.

Het begin van de *evangelische beweging* in Oostenrijk (1945–1961) wordt in de eerste plaats gekenmerkt door een ongekende *religieuze diversiteit*. Naast de, reeds voor de Tweede Wereldoorlog aanwezige kerken, gemeenten en bedieningen, ontstond er een groot aantal nieuwe gemeenten en kerkgenootschappen, die voornamelijk door buitenlandse zendingen werden gesticht. Tevens wordt deze fase gekenmerkt door een verrassend grote *evangelische penetratie* in het land. Op veel plaatsen vindt evangelisatie plaats en ontstaan Bijbel- en huiskringen. De religieuze onzekerheid in de samenleving maakt veel mensen ontvankelijk voor de boodschap. Maar behalve de Oostenrijkse bevolking, zijn het vooral de grote aantallen Duitse vluchtelingen, die bereikt worden met het evangelie en deze etnische Duitsers ontwikkelen zelf een verbazingwekkende missionaire activiteit. Een derde aspect dat in deze periode zichtbaar wordt is de *groeïende en intensieve samenwerking* van evangelische kringen over de confessionele grenzen heen. Dit gebeurt zowel in het kader van de *Evangelische Alliantie* en de nieuwe in het midden van de jaren 1950 gestichte *Reichs-Gottes-Arbeiter Tagung*, waarin full-time medewerkers van kerken en organisaties samenwerken.

De jaren 1960 en 1970 werden gekenmerkt door een *internationalisering van de evangelische beweging* in Oostenrijk. Zowel de Europese en vooral de Noord-Amerikaanse zendingsorganisaties ontdekken Oostenrijk steeds meer als zendingsveld en beginnen vaak met hun eigen werk. Tijdens zestiger jaren vond de massa-evangelisatie vooral in stedelijke gebieden plaats. In de zeventiger jaren verschuift deze evangelisatie zich meer naar de landelijke gebieden en ook wordt meer nadruk gelegd op het werken onder specifieke doelgroepen. Hierbij werd de focus door de vrije kerken gelegd op *het stichten van nieuwe kerken*, terwijl de langer gevestigde evangelische kringen de nadruk legden op *gemeenteopbouw*.

De derde en laatste fase van de geschiedenis van de evangelische beweging (1981–1998) toont een *confessionalisering* en *institutionalisering* van het *evangelicalisme*. In de eerste plaats vond een *evangelicalisering* van de

vrije kerken plaats. Dit hangt enerzijds samen met het feit dat het aantal leidende protestantse figuren die naar evangelische beweging overging afnam. Aan de andere kant onstond er in de vrije kerken de *Vereniging van Evangelische gemeenschappen in Oostenrijk (ARGEGÖ)* en later de *Federatie van Evangelische gemeenschappen in Oostenrijk (BEGO)*. Dit betekende een hervorming van de term evangelisch; de term kreeg steeds vaker een confessionele invulling en niet meer een theologische.

Vanwege deze ontwikkelingen, heeft de Evangelische Kerk in Oostenrijk door te vast te houden aan de naam evangelisch een belangrijke bijdrage geleverd aan de betekenis van het woord, omdat het vrije kerken verboden werd de term *evangelisch* als onderdeel van hun naam te gebruiken. In plaats daarvan kozen de meeste gemeenten de term *evangelicaal* als een zelf-aanduiding.

De jaren 1980 en 1990 zijn weer een tijd van sterke groei van het Evangelicalisme, vooral in de vrije kerken. Was de groei in de jaren tachtig, met name in de gemeenschappen van de ARGEGÖ, in de jaren negentig werden er vooral *charismatische kerken* gesticht.

Naast de confessionalisering en uitbreiding komt in deze periode een verdere institutionalisering van het evangelicalisme voor. Men sticht in toenemende mate eigen instellingen die vaak een evangelical concurrent zijn van aanbod van de landskerken.

De eerste tekenen van een heropening en herpositionering van de evangelische beweging uit een confessionele vernauwing en weer terug naar een trans-confessionele, theologisch gedefinieerde beweging zien we vanaf ongeveer 1995. De verdere ontwikkeling hiervan valt echter buiten de periode waarover deze dissertatie handelt.

Samenvattend kan worden geconcludeerd dat de evangelische beweging zich in de periode 1945–1998 beschouwd als een niet-confessionele, theologische beweging, waarin nadruk wordt gelegd en prioriteit gegeven aan de urgentie van zending en evangelisatie. Hierbij richten de activiteiten van het zendingswerk van de vrije kerken zich vooral op gemeentestichting.

Met name in een periode waarin langdurige, traditionele (niet alleen, maar ook religieuze) bindingen lossen worden, als onderdeel van een progressieve modernisering, secularisering en individualisering van de samenleving, vaak gepaard gaande met een sociale deinstitutionalisering, biedt de evangelische beweging uitgangspunten die bruikbaar zijn; hun oproep aan het individu tot persoonlijke bekering vindt een openheid.

Ondanks de maatschappelijke invloeden op de evangelische beweging in Oostenrijk moet de belangrijke invloed echter gezien worden op het theologische niveau (vroomheid, geloofsovertuiging en levensvervulling).